

Forfatter: Dalgas, Ernesto

Titel: Udrag fra Lidelsens Vej

Citation: Dalgas, Ernesto: "Lidelsens Vej", i Dalgas, Ernesto: *Lidelsens Vej*, udg. af Henrik Schovsbo , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1993, s. 291.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-dalgaasideval-shoot-idm139862323235376/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Lidelsens Vej

for at være kjerkegaardianer. Men man overvurderer let betydningen af denne position, når man glemmer, at den i romanens system er placeret trinlavere end den positivistiske indsigt.

Efter bruddet med etatsråden vender Salomon hjem til sit udgangspunkt i kæmnerboligen i Staden, og hans positive trin indtræder. I en vis forstand gør han her det, han hele tiden har gjort: lever et dobbeltliv. Udadtil er han en tør og pedantisk bestillingsmand, indadtil lever han under åndeligt højtryk sammen med sine lige: bibeliens kong Salomon, de store tænkere og ordensstiftere. I det skjulte – og i hans skuffer – ordnes de store spørgsmål, og hvor hans levede liv fylder næsten intet, svulmer afhandlinger, fortællinger og digte i bogen.

Det problem, Salomon næst arbejder med, er kontinuiteten. Hvordan kan eksistentielle værdier og oplevelser almenføres, så de kan overtages af andre? Hans svar, givet bl.a. i den store afhandling om »Det sædelige Fremskridt ved Reformationen og dets Frugter«, der kun er ironisk i sin titel, er at omforme de udtryk, man giver en erfaring, men bevare grundoplevelsen. Han skyder en kile ind mellem oplevelsen og dens udtryk, og det er i troskab mod oplevelsen, at han kan anvende f.eks. den gamle munkefromheds udtryk, bl.a. Thomas a Kempis' værker, som også Comte tilegnede sig for sin nye religion.

Lutheranisme og romantik er Salomons fjender. De er præget af opløsning og manglende trofasthed over for tradition og sammenhæng. Salomon er jo her i overensstemmelse med stærke kræfter på Dalgas' tid, f.eks. store dele af det moderne gennembrud. Da han efter mødet med Prosa reviderer sine synspunkter, sker der ham det forunderlige, at han kan se kulturens byrde og smerte som en ny tids veer. Opløsning, nedbrydning, omsmelting er nødvendig, for at den nye tilstand kan indtræde, og Salomon føler sig på en ny måde i overensstemmelse med sin tid: han kan bryde med sin egen romantik, lægge masken og blive hel og tidssvarende. Men så dør han altså.

Den, der i Salomons liv bringer den største uorden og fører ham længst, er pigen Prosa. Det er etatsrådets plejedatter, der helt har bragt sit væsen på musikkens form. Hun spiller, og bedærer Salomon, og de to får en smuk romance. På et tidspunkt – vidunderlig er sommeren på Stæremosegaard – synes verden at komme Salomon i møde: arving til etatsrådets magt og Prosas ægtemand kan han blive. Men sådan skal det ikke gå. Disse udsigter er stillet op som fristelse

for Salomon, som han skal sige nej til. Mange begrundelser for nejtet bliver brugt, men angst og sygdom går igen i de fleste.

Inden for Salomons horisont er der tre kvindetyper. Der er moderen, den bodfærdige husholderske, som sørger omhyggeligt og anonymt for Salomon i al hans tid. Efter moderens død hedder hun ganske vist frøken Ingversen, hans værtinde fra København, som han tager med til Staden, da han slår sig ned i kammerhuset.

I dette kammerhus er der også mindet om Salomons lille søster, det endnu svagere barn, som bliver et offer for atmosfæren og langsomt dør væk. Af lutter artighed forsvinder hun som lille, selvom hun var den eneste, Salomon holdt af, og som han i sit hjerte kårede som sin udvalgte dame, da drengenes leg stod på ridderlighed.

Denne rene pigeskikkelse står i grell modsætning til Salomons kvindeerfaringer fra hans egentlige ungdom: den villige stuepige, den forførende fru Potifar Malstrøm og den veloplagte pige ved pensionatsballiet. Fra dem alle flygter Salomon, og han fordømmer deres livsappetit og de oplevesmuligheder, de kan tilbyde: de udgør hetære-typen i hans liv.

Husholdersken, den rene søster og den forbandede hetære er da Salomons trefoldige begreb om kvinden, og der er ikke begreb til et ægteskab med Prosa, hvis navn jo netop antyder, at hun kan blive hans livs mulighed for at praktisere prosaisk hverdag, det almene, som også Søren Kierkegaard afstod fra.

Da Prosa kommer til Staden, gift og lykkelig moder, og som selvstændig kunstner ikke at forglemme, kan Salomon forsone sig med hende og acceptere hende på lige fod, nu ikke længere som en opgave for ham, men som selvgyldig eksistens. De skilles på den måde, at han løser hende ud af sit liv ved at almenføre hendes skæbne og betydning. Det kan vist kaldes en sublimering af hele det erotiske. I munkeforgængernes ånd og efter den sene Comtes eksempel bliver den jordiske kærlighed omsat til religiøs erfaring. Og her: svæven ind i saligheden.

Fædrene og kvinderne fører Salomon frem til det autentiske liv. Kompositionen huldker sig, trinene er gennemlevet i tur og orden. Men det er ikke vandreår, der kommer efter læreårene. Det er følelsesfuldhed, det er tilslutning til den hellige Frans' sovsang, det er afslutningens »Det er fuldbragt«, vi når frem til ved vejs ende. Derved er *Lidelsens Vej* langt fra romantikkens dannelsesromaner, tættere på